

РАДА

газета політична, економічна і літературна

виходить що-дня, окрім понеділків

Рік другий.

Адреса редакції і головної контори:
у Києві, Велика Підвальна вул. д. 6.
біля Золотих воріт.

Телефон 1458.

Умови передплати на рік 1907:

3 приставкою і пересилкою: на рік 6 карб., на півроку 3 карб. 25 коп., на 3 міс. 1 карб. 75 коп., на 1 міс. 65 к., окрем. № 4 коп.

За глянцю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 коп., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.

За зміну адреси 30 коп.

Автори рукописів повинні подавати своє прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і змінити статі; більші статі, до друку неспіваючі, переходять у редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу висилаються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок поперед тексту, або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз.

Театр „СОЛОВЦОВ“.

Сезон 1907—1908

Дирекція І. С. Дуван-Торцова.

Сьогодні, 14-го спект. не буде. 15-го М. Метерлінк: „СЕСТРА БЕАТРИСА“ П. КОЛОМБЕНА п. І. д. Корна. 16-го уранці спектакль: лекція: А. В. Богумил, тема: „ТЕАТРЪ И ЖИЗНЬ въ Россіи въ концѣ XVII столѣтія“. Сцен. інстрація: І. Фол-Віан. „НЕДІРОСЛЬ“ 2. Крилов: „УРОКЪ ДОЧКАМЪ“ В. Кашнієв. „ІЗВЕДА“, увечері. „МОРАЛЬ ПАНІ ДУЛЬСКОЙ“, п. на 3 д. 2) „КЛОМОНЪ“, п. на 1 д. Курица.

У день від 10 до 3 г. білети продаються на Хрещатику № 25, маг. „Бр. Коген“ (проти почти), з 6 г. веч. у театрі.
Абонементи на перші вистави і на цілий сезон згоді з конторою театру.
Уповноважений дирекції В. Н. Болховської.

Городський театр.

Дирекція С. В. Брикіна.

В суботу 15-го „КАРМІНЪ“ Дік Шмід, Правліна, Колеснікова, Платонова. Дд. Мосін, Андрєєв, Цесєвич.

Початок у 7/8 год. веч.

У неділю, 16-го два спектаклі, вранці по загальноприсут. цінам „ДЕМОНЪ“, у вечері по значним цінам „ФАУСТЪ“ (з вальдурговими піснями). У понеділок, 17-го 3-й спектакль абон. „ПІКОВАЯ ДАМА“ 18-го „РІГОЛЕТТО“ 19-го „РУСАЛКА“.

Білети продаються в касі театру з 12-го спектя вранці від 10 до 2 г. дня; увечері від 5 до 8 г. веч. а в день спектакля до кінця вистави.

Початок вистав у 8 год. веч.

Капельмейстер Густав Єялек

Відповідальний режисер М. Садовський.

Театр Т-ва Грамотности.

Т-во укр. арт. від. ору- дою Миколи Садовського.

У суботу, 15-го „Суета“ п. на 4 д. Карпенко-Карого (замість недозволеної вистави) „СВЯТА“ п. на 4 д. Карпенко-Карого (замість недозволеної вистави) „СВЯТАННЯ НА ГОНЧАРІВЦІ“ оп. Катіко-Осиповиченка, увечері „ЦІЛАНКА АЗА“.

Білети продаються в касі театру з 12-го спектя вранці від 10 до 2 г. дня; увечері від 5 до 8 г. веч. а в день спектакля до кінця вистави.

Початок вистав у 8 год. веч.

Капельмейстер Густав Єялек

Відповідальний режисер М. Садовський.

У Катеринославі

можна передплатувати і купувати на роздріб газету „РАДА“ в книгарнях Лозинської і Чума—„Прогрессивне“ на Простенці.

Свободний художник Рівської Н. Г. ТРИКУЛЕВСЬКА.

Лекції співу (метод проф. Петтіні, Котони, Гардія), постановка голосу, фразировка, стиль, поправка перетолчення через не гарну постановку голосів особими способами. Для тих, що вчать по школах, згодні умови. Проба голосів безплатно. Прийомні години од 11—1 і од 5—7 год-дня М. Благовіщенська, 36, кв. 7.

Приватна мужеська школа

по програмі Реальної школи. Прийом учнів що-дня. Пущинська 40. 2-2

7-класова Комерческа школа

С. М. КОНИСЬКОГО

зі всіма правами казенних середн. шкл. В. Володимирська вул., 5. власн. дім біля Десятинної церкви. Приймаються хлопці і дівчата у молодш. і старш. підготовч. І, II та III кл. з 23 августа.

Манцелярія одчинена що-дня від 10 до 1 години дня. 15-14

ОДЧИНЕНО

Банкирський Дім

Д. Мержвинського та К^о

на Хрещатику у д. № 27.

ВИЙШЛА НОВА БРОШУРА проф. Мих. Грушевського. Про українську мову й українську справу. (Статі з „РАДИ“) ціна 12 коп. Продається в книгарні „Київської Старини“, можна доставити також через контору Літературно-Наукового Вістника.

Оголошено інструкцію про вибори. Головою чиним, заслуговує уваги те місце інструкції, де говориться про участь у виборчих комісіях представників од різних національностей, які входять в склад даного виборчого участку. в участках, де виборчі різних національностей, до комісії по

пустять до участі в виборах. Коли ж пригадати, що згадані документи починають розсилатись тільки за тиждень до дня виборів і що, значить, скаржитись на поліцію буде ніколи, тоді значіння цього пункту стане для нас ще ясніше.

Інструкція закінчується добре відомими кожному російському громадянину застереженнями та заборонами: неможна вивіщувати відозв, неможна роздавати списків з іменними кандидатами, неможна роздавати брошур, плакатів, неможна казати промов, взагалі, не можна робити нічого такого, що може нагадати про справляні народні вибори. Цікаво було б тільки довідатись, кому це власне заборонено провадити виборчу агітацію: чи всім без винятку організаціям та партіям, чи тільки лівим? З досвіду обох попередніх виборчих кампаній ми знаємо, що для правих партій закони не завжди були обов'язательні, чи може тепершня буде щасливішою з цього боку?

Поживемо—побачимо.

Галицький сейм.

(Од власного кореспондента).

Далі?)

Покликуючись на те, що до загальнодержавного парламенту вибори відбуваються на основі чотирьохчленної формули, ті політичні партії, що виявляються більш-менш висловом домагань народних мас, почали домагагись такої ж реформи виборчого закону й до галицького сейма. До сейму внесено було кілька проєктів у цій справі, між ними найсправедливіший з погляду чотирьохчленної формули проєкт українського посла Олесницького, який лишає незайманими тільки названі 12 членів сейму, всі ж інші—по його проєкту 148—має бути з вибору на основі чотирьохчленної формули, з того числа 64 українців і 84 поляків.

Та галицький сейм, як відомо, рівнів той справою виборчої реформи зовсім не займається, а відложити її на теперішню сесію, обмежуючи свою діяльність в цій справі до вибору окремої сеймової комісії для виборчої реформи, який передає всі внесені в проєкти в цій справі, щоб вона з цього всього підготувала якийсь законопроект на теперішню сесію.

Час, який ділить останню сесію галицького сейма від теперішньої, прояснює далі справу виборчої реформи. Виявилося, що центральний уряд старатиметься всіма силами не допустити до такої сеймової виборчої реформи, яку переведено до парламента. Се званий уряд і в парламенті, устами міністра внутрішніх справ, підчас дискусії над внесенням соціально-демократичних послів у цій справі і в записці до Краєвого Виділу Далішньої Австрії, який виробив був законопроект на основі чотирьохчленної формули; і у відповіді депутатів чеських соціал-демократичних парламентських послів,—одно слово: скрізь, де тільки знімалася річ про сеймову виборчу реформу. Центральний уряд став на тому, що сейм має інакші завдання, ніж загальнодержавний парламент і тому виборчий закон до сейма не може бути опертий на таких самих основах, як виборчий закон до парламента; виборчий закон до сейма, на думку центрального уряду, можна поширити тільки настільки, щоб голос при виборах дістали ті, які добу голосу не мають, однак, щоб при тім вищі соціальні класи не були скривжені в своїх теперішніх правах.

Се становище центрального уряду треба пояснити ось-чим: хоч він і завів виборчу реформу до парламента на основі чотирьохчленної формули, але од того не став він ні трохі поступовийші, а оставив такий саме клерикально-консервативний, реакційний, який був і досі. Він хоче мати в краєвих сеймах міцну підпору своєї реакційної політики і через те боронить їх від демократичної виборчої реформи. Звісна ж річ, що коли місцеві інституції остануться реакційні, то і центральний парламент, хоч би й поступовий, поможе не багато, бо видіння центрального парламента на громадське життя сягає тільки по верхах, а зміст свого життя залежить від того, який дух ліє у місцевих інституціях. Таким чиним австрійський центральний уряд хоче вбити двох зайців: перед світом грати роль поступового уряду, бо ж, мовляв,

маємо чисто демократичний виборчий закон до парламента, а разом з тим, обираючись на краєвих сеймах, виступає себе дома реакційну політику.

Се одно, а друге—австрійський уряд по духу центристичний. Він не бажає собі справляти автономії для окремих частей держави. Отже коли б до сеймих заведено було виборчий закон на основі чотирьохчленної формули, значить, коли б народні маси мали вплив на склад і постанови сейма, тоді вони жалали би для свого сейма що-раз більшої автономії, бо ж загально відома річ, що найкраще порядкувати свої справи на місці. Але центральний уряд свого як раз не хоче. І він старається, щоб народні маси дивились на сейм, як на свого ворога, а своїм єдиним приятелем уважали тільки центральний парламент. А се буде означено, коли виборчий закон до сейма не піддає такої основній реформі, як виборчий закон до парламента. На склад і постанови парламента народні маси мають вплив, а коли їм не дати такого ж впливу на склад і постанови сейма, то вони відвернуть свої очі від сейма й від автономії взагалі, а обернуть їх виключно на парламент.

(Кінець буде)

М. Лозинський.

3 газет та журналів.

„Новое Время“ повідомляє, що московський генерал-губернатор наказав на газету „Столичное Утро“ штраф у три тисячі карбованців за те, що вона умістила передрук статей газети „Русь“ з приводу інтенданства на Далекому Сході.

З приводу цієї відомості „Сегодня“ пише: „Петербург та Москва—дві столиці одної держави. А між тих законів в них істають різкі. Бо те, що дозволено в Петербурзі, викликає штраф у Москві. Се можна було б зрозуміти, що відокремленість московської адміністрації, коли б діло йшло про московські справи. Зрозуміло, що москвичі гарячіше можуть обговорювати свої справи, ніж петербуржці.“

Але в даному випадку діло було про чини Д. Ітендантів на Далекому Сході. Через віщо ж обговорювання цього питання більше загрожує свободі громадянства в Москві, ніж у Петербурзі?

Відповідь може бути така—через те, що російський уряд сам починає вживати в життя принципи автономії та федерації. Се не що давно появилася „определеніе святійшого синода о підготовчих мѣропріятіяхъ по надлежащему возрастовленію жизни духовныхъ школъ“. Давно був час йому з'явитись, бо очевидно всім стало, що духовна школа дійшла до вищого ступня свого розвитку. Ще не так давно цензура забороняла подавати рішучо всякі відомості про внутрішнє життя духовних шкіл; дим вона обороняла спокій „пресвященнихъ“. Тільки коли-не-коли являлись уривчаті звістки про те, що в ту чи іншу семінарію послано духовного ревизора. Це було ознакою, що в семінарії відбули розрухи. В останній рік становище це погіршало, і „Биржевий Відомости“ так його характеризують:

„Почали десятками залізувати божби в ректорських та інспекторських грубах. Заколот охотив величезну масу семінарій. Нові новизни протискалися, пробілася й криза монастирських мури. Появилася десятка поступових резолюцій. Стало чути про семінарські з'їзди представників. Семінарії зачиналися та розсучкалися десятками.“

Саме в цей час, перед початком нового року й появилася „циркуляр“ найвищого синоду. „Биржевий Відомости“ так характеризують його: „Він весь духом думок строгості та суворості. З двох засобів увіщання, рекомендацій святими апостолами—дух протести або палиці—духовна влада рішучо й виключно вибрала останню. Дивно, що тут немає й слова про нові повини, про нові часи, про нове життя! Духовне начальство не бачить, не знає, не визнає нових часів. Воно захищує спокій. Воно не замисляється. Воно обвизує в усьому пропагандистів, „випадки“, випадкові „недоглядні“ в шкільному життю. Віддємичну, масову утєчу з семінарій воно ладне пояснювати звичайним „соблазнам“ світських шкіл. „Новое Время“ синодські постанови не задовольняє, на його думку вони знають „поблажливі“. Особливу увагу звертає попо на любий для нього бн

справі—на сиск. Воно порівняє інститут класичних навчачів (наставників) з синодськими постановами й питається:

„Але що ж з нього вийде: духовне відомство? Тільки те, що поділило учнів на групи, щоб за всіма можна було усяди-ти“. Се вислідування й дурняє замість виконання синодської постанови. Кошу? Задарма, тою ж ректору та інспектору“.

Особливо обурює газету те, що начальство повинне робити сиск дурно, без грошей: „Святі, що лежать в риках монастирів та лавр, заплавали б гіркими слюзами, коли б бачили, що з золота, яке злиться в кружки, поставлені над Івими моцями, нічого не одічне в такий небезпечний час для церкви, як наш, щоб приклинити правдивих навчачів для будучих священикослужителів“.

В числі 236 харківського „Утра“ уміщено цікаву статтю—„Художественно-промисленное возрождение Украины“. Цю статтю написав з приводу харківської повітової сільсько-господарської та устарно-промислової виставки. Особливу увагу звертає автор на одні виробів з Полтавщини, скомпонованих по давнім українським зразкам XVI—XVII віку. Цей одділ звернув, по свідопству автора статі, дуже велику увагу харківської публіки.

Але що найцікавіше, це те, що тут, в цьому маленькому шматочку виставки, віє на глядачів художництвом української творчості.

Тут виставлено: килими, вишивки, плахти, ковдри, серпанки, рушники, яски, тарілки, ложки, глечики. На всі ці вироби треба було затратити дуже багато невдової підготовчої роботи. Треба було насамперед поновити старі малюнки. (Напр., в обруч, малюнок котрого взято з сорочки українського гетьмана Полуботка). Треба було заохотити селян, які мають піпроку власних од польових работ. Треба було навчити їх як дати їх матеріал.

Далі корисенько викладається історія художньо-промислової школи в Миргороді, яка спочатку вироблювала, на сором світі, кераміку в Америку.

Тепер школа ширить українську художньо-промислову творчість... Цей маленький куточок виставки має в собі плодотворну думку відрадити художництво людности цілого краю, дати їй заробіток, розвинути промисловість, прищепити нові технічні способи то-що; і все це на економічному ґрунті рідної країни, користуючись місцевими матеріалами. І все це—прищеплене величезне культурне значіння.

Нарешті жалкує автор, що українські виробниково опинилися на харківській виставі.

В числі 203 „Діла“ уміщено „статю з України“ д. Тимошевського, в якій він боронить програму української народної партії од закидів д. Петлюри в „Україні“. Між иншим так характеризує д. Тимошевський відносини між українськими та московськими партіями на Україні:

„Що російські соціал-демократи та соціалісти революціонери мали тільки для людського ока в своїх програмах пункт „самовизначення нації“, це для українського громадянства стало тепер аксіомою, бо на практиці вони не тільки не обороняли „самовизначення“, а навіть боролась проти автономії народів російської держави, між иншим і українського. А коли партія не виконує в життю того, що в неї в програмі, це значить, що партія бракує політичної чесності.“

Далі висяє д. Тимошевський, через віщо саме українці опинилися в такому прикрому становищі, що російські поступові партії ніяк не можуть погодитись з правом на істнування й українських партій.

„Довго тягли наші землячки чужого во- за, для їхніх наших добрих „сусідів“, аж настільки сусідів до цього приважили, що їх обурює сама думка про те, що українцям варто було б потягти свій ніз, який давно стоїть верховом. Бо, бачте, для заспокоєння власної совісті „сусідів“ розвинули цілу теорію, що тити їх ніз—це й поступове в шкідливе діло; а от братись за український, це сепаратизм, шовінізм, людожерство, людоненависть, чорноственство.“

„Висококультурним сусідом“ було сказано рішучо: не хочемо ані вашої батьківської ласки та опіки, не хочемо вашої „високої культури“, не хочемо а вас самих! Сусідів відрізув почули, яка небезпечна загрожує їх тепленьким місцем та їх „багатородій“ та разом дуже вигідній році

*) Дип. „Рада“ № 206.

помер. Кинулась тоді поліція шукати тих невідомих, товаришів Жолобова, бо виникло підозріння, що то були „експропріатори“ та й досі поки що нікого не знайшли.

3 Таврії. Арешти вчителів. В мели-топольському повіті, як повідомляв „Річ“, арештовано аж кілька вчителів; є чутка, що їх заарештовано в зв'язку з виборчою кампанією, що вже розпочалася.

По вищих школах.

3 університету. З приводу похорон помершого заслуженого ординарного професора Вобрецького 13 вересня лекція в університеті не було.

16 вересня буде однією студентську ідальню, яка функціонуватиме од 12 год. до 4 год. що-дня.

В суботу 15 вересня о 11 годині дня в 10 аудиторій має відбутись засідання ради університетської студентів-вчителів.

В п'ятницю 14 вересня буде зібрання студентського хору (справознавця рад і обговорення церковних справ). Особ. що бажають вступити до хору і брати участь в концертах та мандрівках, прохайте прийти в неділю 16 вересня о 11 з пол. години в IX аудиторію.

До відомості медіки III семестру. Проф. Садовень починає читати лекції 17 вересня в фізіологічній аудиторії.

Урожай сього року на Україні.

Уже на весні можна було сподіватися у нас великого неврожаю. Найбільше пошкодила пашні пізня весна, з невчасними холодами та снігами. Озимина ще з осені минулого року по всій Україні була плоха, а по деяких місцевостях то й зовсім пропала од великих посух та черви, і весніні пересівці її на ярну через зду годину не погіршили селян...

Але ці занадто невеселі відомості про врожай у нас хліба к місяцю юнію та июлю подекуди стали трохи веселіші, а инде й зовсім зникли. Ясна й тепла, з потрібними тільки дощами, година воскресла польову рослину навіть там, де про неї вже всі думали, що вона пропала зовсім. У нас на Україні, дякуючи такій погожій годині, значно поправилась не тільки ярина, а й озимина.

„Торгово-Промышленная Газета“ в сьому місяці, при числі 204, розіслала особливим додатком цікаві статистичні відомості про „Урожай хлібів в Европийской Росії в 1907 г.“, складені на підставі телеграм кореспондентів газети за цілий сільсько-господарський рік, і от що з їх ми дізнаємося про нашу Україну.

Взагалі урожай хліба сього року такий, що на своїй хатні потреби сляк-так хліборобов його вистачить, при чому ярина значно краща за озимину. Але з'окрема:

Озима пшениця дала врожай невеличкий, а місцями то й зовсім кепський. В Київщині, наприклад, в уманському повіті з десятиної озимі пшениці зібрано тільки 20—30 пуд., замість звичайних 100—120 пуд., в липовецькому повіті навіть і того не мали, а подекуди з цілої десятиної умолоту було всього-на-всього кілька пудів. На Волині озима пшениця теж плоха; на Поділлі й Херсонщині—дуже кепська, таж що місцями не вдалося і верна вернути. В Чернігівщині озима пшениця так само поганенька; на Полтавщині місцями нічого.

Жито, як і пшениця озима, дало урожай плохий, майже однаковий по окремих місцевостях України з нею. Добрий урожай жита був тільки в Харківщині та частки ще в Катеринославщині.

Ярова пшениця скрізь дала середній урожай, а місцями навіть гарний—по 80 пуд., замість звичайних 60 пуд. з десятиної, в Харківщині.

Ячмінь взагалі для цілої Росії сього року дав урожай навіть кращий од середнього. Найкращий урожай ячменю обміняє повіті по-над Дніпром та аж до низів Дону і до північного Кавказу. В Київщині—в уманському повіті з десятиної зібрано 120—130 пуд., в липовецькому—120 пуд., замість звичайних 70 пуд.

Овес же дав найкращий за всю іншу головницю пашню урожай. По всій Україні він уродив скрізь хороший.

Просо й гречка теж дали збір нічого, а місцями навіть дуже добрий. В Харківщині з десятиної проса вмоловували до 150 пуд., замість звичайних тільки 50 пуд. (Але про гречку й просо в додаткові до „Торг.-Пром. Газети“ ще ніяких даних не показано).

Що ж до зерна сьогорішнього хліба—то воно взагалі вийшло багато краще, ніж сподівалися, і навіть з-озимини. Дошова й холодна година зашкодила самому врожаю хліба на Україні, але ж зерна вона мало висушала. Тільки по деяких місцевостях хліб вийшов прибитий і дрібний, на колір—темний...

Таким чином з більш-менш певних даних, наведених в „Торг.-Пром. Газеті“, ми бачимо, що сьогорішній врожай хліба на Україні справді не дуже то втішний, але він і не зовсім уже такий лихий, як цього можна було сподіватися з весни.

Г. Нарпишанець.

До виборів у третю Думу.

Балта (на Поділлі). Хоча вибори у третю Думу дуже близько, але здеться ніхто ними не цікавиться. А тим часом саме тепер треба було б подолати звідбратись в селяни й боротись з пошвидко-навискою спілкою. Про цю спілку

хочять між иншим такі чутки: не-що давно у Жмеринці одбувся з'їзд панів та виборних з священників (по одному з повіту) і там ухвалено вибрати понам разом з панями одних кандидатів і, таким чином, всі послаи у Думу з Поділля будуть належать до пансько-попівської спілки, бо вона матиме 71 голос на виборах, а всі інші виборці—67. Але ж наші пани та попи такі добрі, що й бідним людям де-що викинуть: дадуть одне місце дрібному земельному власникові, одне—міщанинові (горожанину) і 2 селянам. Таким чином склад послів з Поділля буде такий: 3 священники, 5 панів (поміщиків), 2 селянина, 1 горожанин та 1 дрібний земельний власник. Що до самої Балти, то вибори там провадитимуться по двох куріях так: по курії великої власности та по курії дрібної власности. Перша курія має 500 виборців, з них 380 євреїв і 120 християн, а друга—1.700, з них більш 1.000 євреїв та коло 700 християн.

(Од власн. кор.)

В Вовчанській волості (дубенського повіту, на Полтавщині). 8-го септєбря одбулися вибори уповномочених. Вибрано двоє: одного „октябриста“, а другого—українського соціал-демократа. Повітові вибори од волосних курій призначено на 23-го септєбря.

(Од власн. кор.)

Чернаси. У вівторок 11 вересня в помешканні городської думи відбувалось передвиборче зібрання губернських виборців черкаського повіту, винятково од священників.

(Од власн. кор.)

11 вересня одбувся в г. Свири вибори дрібних земельних власників. На виборах було 106 священників та 16 дрібних власників. Ксьондзи не приїхали. Обібрано 51 священника.

(Од власн. кор.)

Самосуди на Кубані.

„Станція Армавирь, поїздъ стоить 20 минутъ!“ гував кондуктор, хутко пробігачи мимо вагонів і потім додавав: „Пожадуйте самосудъ поглядіть!“.

Невеличка платформа була запружена зхвилюваним людом, що поспішав оди до куди, і зацікавлені подорожні невид по одному почали виходить з вагонів. Був гарний, теплий святковий ранок. Сонце раділо й сиялося в безмірній високості, веселі горобці та журавлі голуби метушилися коло зернових складів, на сонечку коло будки гралася кішка з котатами. А за станцією діялося щось справді страшне: величезна юрба галазувала, мов колись на суді у Понтія Пілата: „бий, бий його!“, падали якісь будинки, дзвеніли шибки, чулося стріляння з рушниці.

Видбувся самосуд над злодіями, звичайне явище в Кубанщині, але відбувався в таких обставинах, що мимоволі звертав на себе увагу. Цілий квартал, де жила відома всім ватага злодіїв з Кіріяковим на чолі, оточений був салдатами та козаками, і вони стріляли у вікна, виганяючи злодіїв на вулицю, де роздратована юрба добивала їх кілками. Вісім трупів, скривавлених, покалічених, пошмагваних уже лежало на майдані, викликаючи хижацьку радість серед натовпу. Правда, то була страшна ватага „кіріяковців“, і вони дорого продавали своє життя із зброєю в руках, але ж щось ганебне було в цьому самосуді, так сказати—з дозволу начальства. Мимоволі пригадувалися погроми, коли нацьковували людей і на лихо їх привозили для того, щоб одвернути їх думи, їх гнів і влібух страшного розпаду від справжніх ворогів на когось иншого...

Останні самосуди „при благословенном участі“ офіційних елементів так само натякують на двохзначні відносини до їх місцевої адміністрації, принаймні на Кубанщині. Зразок підпис армавірських подій по селах проїхав участковий начальник, навчаючи старшин убивати „кіріяковців“, де б їх не застали. Цим самим адміністрація признала за мешканцями Кубанщини право самосуда, і козак та селяне не забарилася скористуватись з його. Станція Урुльська та Николаевська дали зразок таких „законних“ самосудів з „анонсом“ і з репетицією, зовсім як в театрі. Одного дня Николаевський сход порішив вибити злодіїв і „на пробу“ убив трьох, але відложив цю важку „громадську“ справу на другий день. Другого дня ударили на свалт у двонни, зібранося люде і почали бити. Кого? Дійсних злодіїв? Де там! усіх, на кого укаже хтось із юрби, усіх, хто заступався за обвинувачених.

Та це не просто біда, а мордували, нивечили, вивисали їх мукми, пьняли з крові... Чи цього хотілося тим особам, що підбурювали народ? Кубанщина—край козачий. Кожен офіцер, кожен бласкучий гуляк тут уже вважають за начальство, кожній „кокари“ козак мусить „козиряти“. І от часто навіть подорожні особи в епохатах починають порядкувати по станціях, навчаючи, кого саме треба убивати. Це „істинно-русське“ насіння падає на добрий ґрунт, бо людність Кубанщини в своїй аначній частині темна, дика. Гасло: „бий! Суда не буде!“ вона підхопила дуже радо і дуже швидко. В тих селах, де значно поширилася „красола“, б'ють злодіїв, там, де вірують у спасучу силу різки, п'їтми та безконтрольної влади, б'ють „красольників“. В станціі Владимирській за одну зиму убито 6 душ, убито прилюдно: в школі, в станицьому правлінні, на майдані, убито не громадою, а

трьома-чотирьома особами з отаманом Новаковим та писарем Гончаровим на чолі. („Терек“ № 149). Усі йногородні свідчать, що замордовані люде були тихі, добрі, робітники, розумні і начитані. Вони умовляли усіх держатись купи і не піддаватись зухаццям козаків. А втім убивцям ні суда ні карі, бо вимуштрований козачий збор показав, що вони „согласно присяги“ винищували красола, тай годі. На частях не по всій Кубанщині так розуміють свої обов'язки що до присяги. Але ж вате що до злодіїв то не потрібується ні присяги, ні якихсь там „государственных соображений“: їх б'ють по всій Кубанщині на підставі простініського правила: „або я його, або він мене!“ і б'ють тим охитніше, що сама адміністрація дає привід до того. Так було в Кавказькій, Армавірі, Успенці, Николаевській, Уррульській, Каневській, Кудовській, Ладжоській, Кримській, Лабінській, Родіковській, Костянтинівській та й по інших місцях. Десять трупів (в самій Кавказькій 23), багато крові,—усе це на совісті народній. А хто виве в такому здичанню країни? Уже ж не самі ті душогоуби, що підбивають люде на убивства, бо не можна самим підбурюванням з'ясувати правдивіше поширення самосудів. Вина за це лягає і на ту адміністрацію, що навчила кубанців зневажати суд „скорий і милостивий“... занадто скорий і занадто милостивий! „Злодіям суда немає!“ кажуть на Кубані: „дав поліції що слід, тай знову на волю!“ і це правда. Три роки під ряд мій добрий знайомий жив на хуторі де пробувало 5 чи 6 відомих на всю Кубанщину злодіїв. Вони часто приганяли табуну коней по 15—20 штук, привозили цілі вози добра і ні разу не поवालси до рук правосудді, хоч поліція частенько зазирала на хутор: це був її дохід. А тепер та ж поліція кличе люде до самосуду і не ставить йому перешкод, хоч і знає зарані, де він намогується... Я, наприклад, за два дні чув уже в Армавірі, що ніколаєвці признали 16 септєбря вибити усіх злодіїв і що ж—так і сталося! Знайшлися, кажуть, такі, що навіть їздил дивитись на „органіальне“ з'явище, а от поліція прибула лиш тоді, як 8 трупів лежали на вулицях станції. Та й то: прибула, подивилася, тай поїхала! А тепер уже в Убеженці та в Успенні обмірковують, на який саме день призначити самосуд...

Пилип Напельгородський.

За кордоном.

Партейтаг німецької соціал-демократії в Есені. (Далі *).

Вечірнє засідання 17 (4) септєбря та денне засідання 18 (5) септєбря присвячено звітному звітню Зінгера про штутгартський конгрес. Як відомо, повоження німецької делегації на штутгартський конгресі що до колоніального питання викликало в різних колах партії велике незадоволення. Яскраво-ревізіоністська резолюція, що була ухвалена в Штутгарті більшістю комісії й за яку голосувала німецька делегація, була гостро розкритикована на зібраннях та в пресі, але видно, що старі керманці партії хотять уникнути суперечок.

Взагалі—каже Зінгер в своїм звідомленні—в німецькій делегації ніяких принципіальних суперечок з приводу колоніального питання не виникло. В Штутгарті була тільки суперечка з приводу слів і нічого більше. Гадаю, що кожен член партії не скаже, що в сучаснім капіталістичнім суспільстві можливо провадити соціалістичну політику в колоніях.

Мушу, між иншим, висловити своє здивування—каже Зінгер—що у всіх дебатах про колоніальне питання всі товариші забули про резолюцію про колоніальне питання, яку німецька партія ухвалила колись на майнцькому партейтагу. Майнцька резолюція (він читає її) слово в слово однакова з резолюцією, прийнятою тепер штутгартським конгресом. Через те й пропонує партейтагові прийняти штутгартську резолюцію.

Ледебур (ортодокс) не згоджується з Зінгером, що в Штутгарті суперечалися тільки за слова, а не за зміст. Оратор вимагає од ревізіоністів, щоб вони або отверто виступили з мотивировкою свого погляду, або отверто зріклися його.

З ревізіоністів виступав один тільки Давід, але він жадним словом не уругтував та й не змагався уругтувати той погляд, на яким він стояв в Штутгарті. В дебатах брав участь також і Бебель. Він згоджується з Зінгером, що в німецькій делегації не було принципіальних суперечок, суперечки ж стосувався до далекої будуччини, а коли це так, то краще було б зовсім замалити це питання. Кауфський каже, що суперечки в Штутгарті носили принципіальний характер, і він це доводить в своїй промові.

Ставиться на голосування штутгартська резолюція, яку партейтаг ухвалює одноголосно.

Під час балажок з приводу звідомлення про штутгартський конгрес, делегат Лібкнехт порушує іміграційне питання. Чужі робітники в Германії—каже Лібкнехт—цілком стоять під владою та сваволею поліції, і соціал-демократи в рейхстагу повинні звернути найпильнішу увагу на це.

Про це саме балакає дел. Брюне з Катовіца. Він оповідає про сільсько-господарських робітників, яких агенти приводять в Галичини та в російській Польщі. Іх везуть в товарних вагонах, цілими транспортами, як бранців, так що стороння людина не може навіть і присутитись до них. Юнкера (поміщики) поводяться з ними, як з рабами.

Резолюції в цій справі не прийнято ні якої і партейтаг переходить до чергового питання порядку денного: святкування першого мая.

Реферат про майське свято читає, як і завжди, Ріхард Фішер. Останні резолюції про майське свято—каже оратор—ухвалено під натиском певної рижниці в думках між партією і проф. спілками. В певних колах проф. спілок панує песімістичний погляд на першомайське свято та на його пропагандичне значіння. Деякі керманці проф. спілок кажуть, що святкування першого мая шкідить робітничим інтересам, бо через це свято робітники часто-густо мусять бастувати при таких умовах і в такий момент, коли це вигідно для роботодавців. Проф. спілки через це постановили запропонувати штутгартському конгресові, щоб він переглянув питання про святкування першого мая. В Штутгарті це питання було розглянуто в спільній нараді членів соц. партії та проф. спілок, причім було ухвалено ось яку резолюцію:

Німецька делегація на міжнароднім конгресі в Штутгарті радить святкувати перше мая в такій формі, в якій радить резолюція мангеймського партейтагу. Там же, де за святкування першого мая робітників викликають з фабрик, треба подбати про те, щоб політично-свідомі та професійно-з'організовані робітники одержували певну допомогу. В якій формі організувати цю допомогу—про те делегація не вважає себе компетентною вказувати міжнародньому конгресові, але вона сподівається, що есенський партейтаг розв'яже це питання ось як: витрати на допомогу повинні брати на себе партія та проф. спілки. Яким чином добути засобів на таку допомогу—про це вже повинні піклуватись представники партій та проф. спілок. При тому треба постановити, з якого дня і в якій розмірі видавати допомогу.

Партийний уряд та генеральна комісія проф. спілок зараз же після штутгартського конгресу вазштували в Берліні нараду з приводу цього питання, але виявилось, що питання це занадто складне й за такий короткий час, який лишився до партейтагу, не можна його розв'язати. Через це докладник пропонує ось яку резолюцію: „Лішаючись при мангеймській резолюції про святкування першого мая, партейтаг доручає партийному урядові ввійти в зносини з генеральною комісією проф. спілок і проводити дальшу діяльність в межах резолюції штутгартського конгресу“.

В СУДІ.

Херсонський погром.

Особливий виділ херсонського окружного суду, при участі осословних представників, почав розглядати голосну справу про єврейський погром, який стався 18—20 септєбря 1905 р. в Херсоні й який скінчився тільки тоді, коли в місті було завведено військовий стан і коли погромщики почали розганяти та арештовувати. До відновленості притягнуто 40 душ, серед яких перше місце займає теперішній товариш голови „союза руссакого народа“ Іван Фоменко, автор патріотичних та антисемітських видань для народу. Серед підсудних—3 жінки. Всіх обвинувачено по 1 та по 3 ч. 289-ї ст., а головних „лідерів“ ще в тому, що вони підбурювали юрбу на злочинство.

Акт обвинувачення зводиться ось до чого: 16 септєбря 1905 р., під впливом нападів на шкільну молоддь, в міській думі зібралася нарада з представників різних громадських організацій—всього до 50 душ. Ухвалено було зібрати на спільний день мітинг. Звістка про це поширилась по місту, й на другий день, 17 септєбря, в міській думі зібралася була зрава нарада, а згодом вона перетворилася в революційний мітинг, з вибраним головою. Між иншим, під час цього мітингу стався такий випадок. Хтось із публіки випадково штовхнув великий царський портрет і той захитався. Це викликало сміх незначної частини публіки, а де-хто іронічно заважав: „самодержав'я само падає“. Більшість зібраних поставилася негативно до цього випадку, а голова навіть сказав, що тепер не час сміятись.

На другий день по місту було розпідлено маніфест 17 жовтня. З цього приводу в губ. земський управі знов зібрався мітинг, на якому голова управи Парамонов читав голосно маніфест. Після цього публіка вийшла на вулицю й відкрила там другий, більший мітинг, на якому було постановлено викликати загальну забастовку. Зараз же публіка поділилася на окремі гуртки й пішла по майстернях, заводах, фабриках, магазинах, вимагаючи, щоб їх було закрито.

Підійшовши коло першої години до міністерських майстерень, забастовщики почали вимагати од адміністрації майстерень та робітників, щоб майстерні було зачищено. Робітники поставились несприхливо до забастовки, на цім ґрунті виникли суперечки, які скінчилися тим, що хтось з юрби стрельнув з револьвера в робітників. Це викликало обуріння робітників: вони кинулися бити юрбу, а та пустилася тікати.

Одначасно з погромом в районі Суворовської вулиці яшов також погром на Привозі, куди юрба забастовщиків пішла зачиняти магазини. Коло 3 год. погром потроху вихав, але над вєір він розпочався з новою силою.

Картина погрому—звичайна. Били, розбивали, чинили всілякі насильства, бивали, а козак та салдати, яких, по словам акта обвинувачення, явилось тоді, коли все вже було готово. Наслідки погрому: вбито—1, тяжко поранено—2, покалічено—1, легко поранено—44, побиито—36, а шкоди зроблено на 300 тисяч кар.

Всі підсудні, навіть ті, про кого, як напр.,

про Фоменка та Кріпака, напевне відомо, що вони були душею погрому, не признали себе винуватими. Дальші подробиці подамо в свій час.

Останні вісті.

(По телеграфу та з газет).

Вибори у Державну Думу.

Петербург, 12 септєбря. Н.-с. вибистали відозву, в якій сказано, що виборці повинні не давати змоги зловживати народнім імям та дбати про те, щоб розстроїти заміри реакціонерів.

На 12 септєбря, як повідомляє петербурзьке телеграфне агенство, по 21 губерній європейської Росії та по 4 губернії Польщі вибрано 5.942 уповномочених од волосних та гминних сходів; з них „союза руссакого народа“—10, партії правового порядку—1, „союза 17 септєбря“—2, мнріообновленців—6, к.-демократів—36, близьких до к.-демократів—4, соц.-демократів—69, соц.-революціонерів—10, трудювників—8, селянських спілок—3, монархистів—590, правих—1.724, поміркованих—521, консерваторів—1, крайніх лівих—10, лівих—477, близьких до лівих—11, соціалістів—6, прогресистів—31, мусульманського кола—3, поміркованої мусульманської фракції—31, націоналістів—8, народювців—108, безпартійних—1.461, близьких до народювців—4, невідомої партійности—901.

На виборах уповномочених од робітників по 13 губерній європейської Росії вибрано 678 уповномочених, з них „союза руссакого народа“—1, „союза 17 септєбря“—2, кон.-демократів—11, близьких до кон.-демократів—3, лівіших за кон.-демократів—1, соц.-демократів—93, соц.-революціонерів—23, прогресивної естонської партії—2, монархистів—31, правих—52, поміркованих—135, крайніх лівих—8, лівих—132, прогресистів—13, безпартійних—102, невідомої партійности—64.

На виборах уповномочених од дрібних земельних власників в 17 губерній європейської Росії та Польщі вибрано—1.628 уповномочених з них „союза руссакого народа“—29, „союза 17 септєбря“—20, близьких до „союза 17 септєбря“—33, кон.-демократів—88, близьких до кон.-демократів—3, соц.-демократів—1, народювців—123, націоналістів—10, монархистів—47, правих—471, поміркованих—19, консерваторів—1, лівих 22, прогресистів—5, безпартійних—321, невідомої партійности—425.

Інструкція для городів з прямою подачою голосів.

Петербург, 12 септєбря. Опубліковано інструкції про вибори в городах: Петербурзі, Москві, Київі, Одесі та Ризі. Головні пункти інструкції такі.

В кожному виборчому участкові складаються виборчі комісії першого та другого розряду, окремо, з числа виборців же відповідного участка та розряду. В участках, де виборці різних націй, в комісію по можливості закликають виборців од кожної головної нації. В участках, де по списках лічиться більше 2,000 виборців, обов'язково складаються підкомісії на тих же умовах.

Виборча записка—звичайний аркуш білого паперу для писання; пишуть на ній російською мовою. В записці зазначаються: прізвище, імя, по батькові, стан (званіє), де живе або число по списках кандидата, а також назвище участку, Замітки, знаки, поправки роблять записку недійсною. Як заповнювати записку писанням, друком чи літографуванням,—це рішає сам виборець. Записки заповнювати можна задалегідь або в самому помешканні комісії; для цього одвозять одну чи декілька кімнат, в кожна з них одначасно можна пускати тільки по одному виборцеві. В помешканні виборів можна пускати тільки виборців даного участка та розряду. Кожний при вході повинен засвідчити свою особу.

Записки подаються вкладеними в особливий конверт, приготовлений городською управою; на них повинна бути печатка управи. Конверт без печатки управи, з помітками або розриванням, приймати не будуть. В кожний конверт можна вкласти тільки одну записку.

Городська управа не повинна, як за тиждень до виборів, розсилає через поліцію виборцям іменні оповістки, на яких буде зазначено час і місце виборів, та два конверти; один конверт на випадок додаткових виборів. Виборці можуть не користуватись виборчими бланками, зробленими управою. Поліція видає оповістку безпосередньо самому адресатові. Зоставлять під росписку домашнім можна тільки тоді, коли нема змоги особисто передати і коли можна бути певним, що адресат дійсно живе в цій місцевості. Як розсилати оповістки та конверти виборцям, які живуть за городом—рішає сама управа. Коли хто не дістане оповістки та конверт, той може звернутись за ними в управу, показавши повіддєння особи, видане поліцією, мировим суддею, земським начальником, парохіальним священником або інституцією, де ця особа служить. Особста оповістка—це листок в одривнім купоні, вона засвідчує особу виборця.

Оповістку та запечатаний в виборчому записковому конверті виборець передає прєсідателю комісії. Одривавши купон, який лишається в папєрах комісії, прєсідателъ вергає оповістку виборцеві і

* Дав. „Рад.“ ч. 207.

